

Broj/Broj: 03/1-50-14-7-8/11
Sarajevo/Sarajevo, 23. 11. 2011. godine

PREDMET: Informacija o posjeti Zajedničke komisije za odbranu i sigurnost BiH Radionici za održavanje i uništavanje municije i minsko – eksplozivnih sredstava (TROM), Doboj, 3. 11. 2011.

3. 11. 2011. godine Zajednička komisija za odbranu i sigurnost BiH posjetila je Radionicu za održavanje i uništavanje municije i minsko-eksplozivnih sredstava (u daljem tekstu: TROM) u Doboju. Sastanku su ispred Zajedničke komisije prisustvovali: Dušanka Majkić, Nermina Zaimović-Uzunović, Krunoslav Vrdoljak, Mehmed Bradarić, Željko Grubešić i Jovica Katić.

Ispred Oružanih Snaga BiH sastanku su prisustvovali: General-major Rizvo Pleh, Brigadni general Dragan Vuković, te pukovnik Stevo Petrović, upravnik TROM-a.

Posjetu TROM-u su pratili i predstavnici međunarodnih organizacija: Jasna Dragičević i Yuri Padun, Misija OSCE u BiH i Lejla Hadžihasanović, NATO Štab Sarajevo.

TROM je smješten na području Kasarne „3. Maj“ u Doboju, na površini od 22 hektara. Cjelokupan prostor je podijeljen u dvije zone – administrativnu i tehničku. Misija TROM-a je dvojaka:

1. Održavanje Municije i minsko – eksplozivnih sredstava (u daljem tekstu: MiMES):

- a. *redovnim kontrolno-tehničkim pregledima* - koji se trenutno vrše na lokacijama: „Kula“ Mrkonjić Grad, „Kozlovac“ Tuzla i Krupa „Hadžići“, a koji su u prvih 10 mjeseci 2011. godine trajali ukupno 273 dana i
- b. *vanrednim kontrolno-tehničkim pregledima*, gdje je u navedenom periodu urađeno 19 pregleda na 11 lokacija, što je ukupno trajalo 35 dana.

2. Uništavanje MiMES:

- a. metodom delaboracije (rastavljanje MiMES)
- b. metodom spaljivanja municije (zaključno sa kalibrom 14,5 mm).

Personalna formacija TROM-a je popunjena u ukupnom kapacitetu od 95 %, sa 42 pripadnika OS BiH, od čega je 4 oficira, 12 podoficira, 8 vojnika, te 18 civilnih lica.

Kada je u pitanju **uništenje MiMES-a**, u prvih 10 mjeseci 2011. Godine u TROM-u je uništeno ukupno 512,6 tona MiMES. Pored ovoga, u prvih 10 mjeseci u TROM-u je:

- spaljeno 8 296 217 komada municije kalibra do 14,5 mm,
- delaborisano 20 309 komada MiMES, i to:
 - o municije kalibra 20 – 57 mm – 1 062 komada,
 - o municije kalibra 76 – 155 mm – 3 967 komada i
 - o minobacačkih mina 60 – 120 mm – 15 280 komada.
- Otopljeno 18 468 komada MiMES, i to:
 - o Od 76 – 155 mm – 3 192 komada i
 - o Minobacačkih mina 60 – 120 mm – 15 276 komada.

Prezentirajući rezultate jedinice u 2011. Godini pukovnik Petrović je naveo da je mjesečni prosjek uništenja 51 tona različitih vrsta MiMES, te da do sada povreda na radu nije bilo.

Govoreći o **faktorima** koji su uticali na ovako nepovoljno ostvarene rezultate, naveo je slijedeće:

- 1. formacija jedinice** – naglašavajući ovdje najprije nedovoljan broj neposrednih učesnika u procesu uništenja MiMES. Naveo je da jedinicu čini sveukupno 42 pripadnika, te da je taj broj nedovoljan za svakodnevno obavljanje povjerenih im zadataka na uništenju MiMES-a,
Govoreći o ovom problemu također je naglasio neusklađenost personalne i materijalne formacije. Pored toga, naveo je da je znatan broj pripadnika ove jedinice angažovan na drugim poslovima u okviru OS BiH, a najčešće u službi dežure, što prosječan broj lica koji su angažovani na redovnim poslovima sa MiMES-om svodi čak na dnevni prosjek od 10,3 lica.
- 2. Status donirane opreme** – naveo je činjenicu da 90 % ove opreme nije instalirano i uopšte nije u funkciji. Ovdje je posebno predstavio 5 uređaja:
 - **EWI rotacionu peć za spaljivanje municije do kalibra 12,7 mm** - Peć je donirana od strane UNDP-a 2006. godine i njen radni kapacitet je 500 kg municije po satu. Neispravna je. U februaru i septembru 2011. Godine dolazila je ekipa iz Velike Britanije koja je konstatovala da je generator na peći neispravan, te je eventualni popravak ove peći za njih potpuna nepoznanica.
 - **Uređaj za završni proces uništenja („PILA“ OPTSI S 290 P)** – doniran je, također, od strane UNDP-a 23. 03. 2011. Godine. Njen kapacitet je nepoznat, obzirom da je uređaj nemontiran i da je za njegovu montažu prije svega potrebno izvršiti

građevinske radove na objektu, kao i pripremu objekta za instaliranje. Po procjeni stručnjaka na ovoj mašini bila bi angažovana 2 do 3 lica.

- **Linija za demontažu municije** – UNDP je 14. 7. 2010. donirao dvije mašine. Montirane su u julu 2011. godine, od strane firme AMMSOL iz Banja Luke, koja je unajmljena od strane UNDP-a da vrši testiranje opreme. Kapacitet ove opreme je trenutno nepoznat, a po procjeni stručnjaka, za rad na oba uređaja istovremeno bilo bi potrebno angažovati 7 poslužilaca.
- **Uređaj za odvajanje upaljača do kalibra 155 mm** – doniran 26. 03. 2010. godine od strane Vlade Kraljevine Norveške. Ovaj uređaj je privremeno instaliran za potrebe obuke ljudstva za rad na istom. Kapacitet uređaja je nepoznat, a prema procjenama 2 osobe bi bile angažovane za rad na njemu u sklopu tehnološkog procesa delaboracije.
- **Radionica za delaboraciju i remont MiMES** – donirana od strane Republike Turske 12. 08. 2009. godine. Radionica je montirana, ali se trenutno ne koristi. Primarno je namijenjena za održavanje MiMES. Njen kapacitet je nepoznat, a procjenjuje se da bi za potrebe njenog punog kapaciteta na njoj bilo angažovano 18 osoba.

3. Skladištenje sekundarnih sirovina – ovdje je naveo da se na lokaciji ove kasarne nalazi preko 1 000 tona sekundarnih sirovina, što svakako predstavlja otežavajući faktor u njihovom radu, obzirom na činjenicu da oni više nemaju nikakvih mogućnosti za dalje skladištenje ovih elemenata. Razvrstavajući po količini furde, naveo je da se na ovoj lokaciji nalazi:

- Mesingana furda - 199 493 kg,
- Furde mesingane zgure – 155 284 kg,
- Limene furde do 3 mm – 109 504 kg,
- Limene furde preko 3 mm – 94 939 kg, te
- Željezne limene furde – 491.236 kg.

4. Ostali faktori:

- **Za hidraulični uređaj namjenjen za rastavljanje artiljerijske municije nema mjesta u postojećim objektima**, te je prema tome ovaj uređaj privremeno postavljen u objektu gdje je instalirana oprema za delaboraciju i održavanje MiMES. Uređaj se koristi, ali je za njegovo trajno korištenje potrebno izvršiti pripremu objekta u građevinskom smislu.
- **„Kazani“ za spaljivanje sitne municije** su u prilično lošem stanju i uskoro neće moći biti dalje korišteni zbog dotrajalosti.
- **Vrednovanje rada opasnog po život** – vojna lica angažovana na poslovima uništenja MiMES-a u TROM-u imaju dodatak za platu u iznosu od 10 % od osnovice, po osnovu rada na sredstvima OPASNIM PO ZDRAVLJE. Treba napomenuti da je rad na uništenju ovih materija OPASAN PO ŽIVOT, te da prema tome nadoknada za rad na ovim poslovima treba da se vrednuje prema takvoj kategorizaciji. Ipak, s druge strane, civilna lica, prema Odluci o posebnim dodacima na platu Vijeća ministara BiH, nemaju pravo ni na ovaj dodatak od 10 %.

- **Nedostatak zaštitne opreme za ljudstvo** angažovano na uništenju MiMES-a je također faktor koji u znatnoj mjeri usporava postojeći proces uništenja MiMES.

Govoreći o ciljevima rada Radionice, pukovnik Petrović je naveo tri osnovna cilja:

1. sigurnost ljudi i opreme;
2. povećanje kapaciteta uništenja MiMES u TROM-u, te
3. regulisanje pitanja iz oblasti prava (HTZ oprema, rad sa materijama opasnim po život i zdravlje).

U vezi sa gore navedenim problemima u radu, pukovnik Petrović je predložio niz **rješenja** kako bi se poboljšalo trenutno stanje u TROM-u:

1. Kada su u pitanju **organizacijske jedinice**, predlaže se **usklađivanje personalne sa materijalnom formacijom**, obzirom da u postojećoj formaciji nisu predviđena lica za rad sa doniranom opremom. Prema njihovoj procjeni potrebno je 36-40 izvršilaca za stavljanje u funkciju svih radnih tačaka po stavljanju u funkciju opreme koja se nalazi na lokaciji TROM-a. Naveo je da je tačan broj izvršilaca moguće odrediti tek po izradi Tehnoloških postupaka.

Nadalje, prilikom realizacije plana angažovanja sa 3 tima za kontrolno – tehničke preglede MiMES potrebno je imati još jedan tim za rotaciju ovih timova.

2. Kada je u pitanju **donirana oprema**, potrebno je **izvršiti instaliranje donirane opreme**, odnosno insistirati na stručnim ekspertizama, probnim testiranjima itd., radi sigurnosti lica koja će rukovati sa istom, ali i relativno visoke cijene opreme.

Trenutno se u TROM-u radi po Tehnološkim postupcima razvijenim za rad na opremi koja je korištena u prethodnom periodu. Potrebno izvršiti izradu novih Standardnih operativnih procedura (u daljem tekstu: SOP-ova) po uslovima koje zahtjeva oprema koja je instalirana, a u skladu sa Privremenim uputstvom za uništavanje MiMES MO BiH;

Naposljetku, potrebo je u potpunosti **realizovati proces obuke** ljudstva za rad na doniranoj opremi;

3. Kada je, pak, u pitanju **skladištenje sekundarnih sirovina**, potrebno je **razmotriti mogućnost što hitnijeg rasterećenja lokacije od sekundarnih sirovina**.
4. I na kraju, kada su u pitanju **ostali faktori**, potrebno je jasno **regulisati pitanja iz oblasti prava**, a u prvom redu nabavka adekvatne HTZ opreme za zaštitu tijela i organa za disanje, te vršiti kontinuirano obezbjeđenje HTZ opreme.

Zatim, neophodno je riješiti **adekvatan dodatka na platu**, u skladu sa vrstom poslova koji se realizuju - rad sa sredstvima opasnim po ŽIVOT;

I na kraju, *održavanje i atestiranje postojeće opreme* treba biti kontinuirano, a u prvom redu servisiranost protivpožarnih aparata, gromobranskih instalacija, video nadzora, “kazana” i druge opreme na korištenju u TROM-u;

Na kraju prezentacije, pukovnik je prezentirao **moгуćnosti za povećanja kapaciteta TROM-a**, koje podrazumijevaju:

1. **izmjenu personalne formacije jedinice**, u smislu:
 - a. povećanje broja izvršilaca za uništenje MiMES;
 - b. odvajanje ljudstva za izvršenje kontrolno-tehničkog pregleda MiMES-a;
 - c. dodatno angažovanje ljudstva za logističku podršku (a u prvom redu za prijem municije, zatim rad sa sekundarnim sirovinama, kao I pripremu pješadijske municije za uništenje, održavanje lokacije, ljudstvo za upravljanje SIT i sl.);
 - d. ojačavanje uprave radionice – odnosno angažovanje tehnologa za MiMES, rukovaoca materijalnim sredstvima, oficira za materijalno-finansijsko poslovanje, administrativnog podoficira,...)
2. **instaliranje i stavljanje u funkciju donirane opreme;**
3. **obezbjedenje prostora za smještaj postojeće opreme I njeno stavljanje u funkciju;**
4. **rješavanje problema uskih grla u procesu uništavanja MiMES – što se odnosi na proces otapanja TNT-a).**

Svoju prezentaciju pukovnik Petrović je zaključio činjenicom da se, imajući u vidu sve naprijed navedene probleme, postojeći rezultati postignuti u procesu uništenja MiMES mogu ocijeniti kao dobri, a posebno iz razloga što u radovima nije bilo povrijeđenih.

Dušanika Majkić, predsjedavajuća Komisije, je nakon prezentacije pukovnika Petrovića navela da je TROM specifična organizacija i da je u njemu do danas dosta toga urađeno, navodeći da se radi o jedinom kapacitetu u BiH koji može da opravda svaki gram uništenog naoružanja. Ipak, istakla je da je još uvijek nepoznanica zašto TROM uništava samo 1 000 tona naoružanja godišnje i zašto vojni kapaciteti u skladu s tim ne vrše delaboraciju i većih kalibara. Ona je izrazila posebno interesovanje za povećanje uništenja MiMES-a u TROM-u, naročito uzimajući u obzir činjenicu da će NATO Štab u BiH osigurati sve uslove za trening ljudi na novoj opremi i sticanje prakse u radu. Svoju diskusiju je zaključila činjenicom da nestabilna municija u BiH predstavlja ogromnu opasnost, te da prema tome odgovornost leži

na svim političkim faktorima u BiH kako i se današnji kapaciteti TROM-a povećali i uništavanje MiMES-a u njemu uduplalo.

Mehmed Bradarić je izrazio zanimanje za eventualnim kupcima sekundarnih sirovina koji su nastali procesom delaboracije, kao i mogućnošću eventualnog prebacivanja ovih sirovina na neku drugu lokaciju.

General-major Rizvo Pleh je naveo da prodaja sekundarnih sirovina nije u nadležnosti TROM-a, te naveo da bi svako preseljavanje sirovina na neku drugu lokaciju podrazumijevalo i povećanje daljih troškova (transport i sl.).

Članovima Komisije je zatim objašnjen proces delaboracije, koji podrazumijeva slijedeće: Kada se uzme jedna granata, prvo se iz nje izvrne upaljač. Upaljači se po odvrtnju skladište na ovoj lokaciji, a zatim se šalju na „Gladna brda“ u Glamoču, gdje se metodom detonacije uništavaju. Po odvrtnju upaljača, razdvaja se zrno od čahure. Zrno se topi u radionici i skladišti se na ovoj lokaciji kao element delaboracije. Eksploziv se također topi, a zatim se hladi u kalupima i u oblicima „pogača“ prevozi na jednu od dvije lokacije (Mrkonjić Grad ili Hadžići). Barut se sječe, a potom spaljuje. Na kraju, ostaje čahura, koja se siječe na dva dijela, kako bi bila dalje neupotrebljiva.

Na upit Dušanke Majkić – ko iz Ministarstva odbrane ima organizacijsku vezu sa TROM-om i da li iz te institucije neko dolazi da prikupi informacije koje su vezane za TROM, general Vuković je odgovorio da je u MO BiH za to zadužen brigadir Perić Velimir iz sektora logistike (obzirom da je TROM izvršna jedinica u okviru logističke baze), te da je on u TROM-u ove godine bio u dva navrata. Brigadir Perić je bio u kontaktima sa UNDP-om u vezi sa doniranim mašinama.

Pojašnjavajući ugovore o doniranju opreme, general Vuković je objasnio da se, po primitku opreme od strane rukovodioca TROM-a potpiše zapisnik o primopredaji opreme, dok sve dalje pravne poslove u vezi sa ugovorom završava Ministarstvo odbrane BiH. Oni prema tome samo znaju kada će mašina doći, ali nemaju podatke o tome kada će biti izvršena njena montaža, kao ni odgovore na pitanja da li TROM-u za obavljanje njegovih zadataka zaista treba bilo koja od tih mašina

Pukovnik Stevo Petrović je naveo da su mašine koje su došle u TROM nove, ali da se još uvijek ne znaju pravi kapaciteti tih mašina, te podsjetio na to da te mašine svakako traže i povećanje kapaciteta obuke pripadnika OS BiH. Neke od doniranih mašina, kao što je ona koju su donirali Englezi, izgledaju dosta moderno, ali traže stalno obnavljanje i održavanje. S druge strane, kazani u kojima se spaljuje municija sitnog kalibra je ručni rad ljudi koji su zaposleni u TROM-u i svojim izgledom su dosta neugledne, ali su izuzetno funkcionalne.

General Vuković je naveo da je za operativne potrebe Oružanih snaga BiH dovoljno 8 000 tona naoružanja, što predstavlja 1/3 naoružanja s kojim OS BiH trenutno raspolažu. Ova količina bi se dala lako održavati i obnavljati. Preostale 2/3 naoružanja i MiMES-a bi se trebalo riješiti, odnosno uništiti je, obzirom da među postojećim naoružanjem ima i onog iz

1972. Godine. Procjene govore da, ako bi se svake godine uništile po 2 tone MiMES-a, Bosni i Hercegovini bi trebalo oko 16 godina da se u potpunosti riješi nestabilne MiMES.

Pojašnjavajući problem ljudstva u TROM-u, pukovnik Petrović je naveo da je, od ukupno 42 čovjeka, njih čak 20 je angažovano na nekim drugim poslovima (na kontrolno-tehničkom pregledu, a određeni broj ljudi u TROM-u uopšte ne radi sa municijom – to su u prvom redu medicinske sestre-tehničari, stolari i električari). Po dva podoficira i dva vojnika su angažovana na dežure, tako da kada se sve ovo uzme u obzir sa pratećim bolovanjima i godišnjim odmorima, dođe do situacije da je na poslovima uništenja MiMES-a angažovano svega 10-tak lica, što je izuzetno malo.

Još jednom je podsjetio na **prioritete u rješavanju problema** s kojima se TROM susreće, a oni su:

1. instalirati u cjelosti doniranu opremu i pustiti je u pogon,
2. izvršiti obuku personala za rad na doniranoj opremi, što nadalje podrazumijeva i promjenu organizacijsko – formacijske strukture TROM-a, čime bi ova jedinica bila dodatno popunjena sa istovremenim ukidanjem određenih pozicija u OS BiH i u cilju prestrukturiranja i povećanja kapaciteta TROM-a
3. obučiti ljude za vršenje kontrolno –tehničkog pregleda,
4. povećanjem ljudskih kapaciteta bi se ostvarili uslovi za uvođenjem 2. Radne smjene u TROM-u, čime bi se značajno povećao broj uništenih MiMES tokom godine
5. riješiti pitanje preko 1 000 tona sekundarnih sirovina koji su nastali procesom delaboracije, a koji su smješteni na području TROM-a.

Dušanka Majkić se zahvalila na prijemu i obećala da će Zajednička komisija održati sastanak sa Ministarstvom odbrane BiH, kako bi tom prilikom došli do saznanja šta je ovo Ministarstvo uradilo sa UNDP-om kada je u pitanju donacija navedenih mašina u TROM-u, kao i poseban sastanak sa predstavnicima UNDP-a, kako bi saznali šta je to što je UNDP spreman uraditi kako bi se pokrenuo rad na ovim mašinama i povećao kapacitet ove radionice.

Članovi Komisije su zatim obišli pogone TROM-a, te praktično ostvarili uvid u sve elemente koji su prezentirani tokom sastanka sa predstavnicima TROM-a.

Predsjedavajuća Zajedničke komisije

Dušanka Majkić